

Za intenzivnější popularizaci pedagogických poznatků

Postupná realizace přestavby naší výchovně vzdělávací soustavy, do jejíhož šestého roku jsme letos vstoupili, přináší s sebou stále nové náročné úkoly. Zároveň je důležité upevňovat průběžně kladné výsledky, jichž bylo dosaženo v ročnících, které již přestavbou prošly. Nutno si pozorně všimnout vznikajících problémů, pohotově odstraňovat nedostatky, které se projevily, a dále trvale zvyšovat kvalitu výchovně vzdělávacího procesu.

Přitom se potvrzuje, že úspěšné plnění cílů naší školy je podmíněno jejím těsným sepeřím se životem socialistické společnosti. Škola nemůže řešit své výchovně vzdělávací úkoly v izolaci. Naopak. Jejich plnění předpokládá, že vztahy školy se společností se neustále budou prohlubovat a obohacovat, ať již jde o spolupráci s rodinou, národními výbory, kolektivy pracujících v závodech či družstvech i v dalších oblastech společenské praxe. Potvrzuje a konkretizuje se tak obecná teze, že otázky výchovy a vzdělávání se stávají v současné etapě celospolečenskou záležitostí

V těchto souvislostech vzrůstá význam vědy o výchově. Přitom nejde pouze o to, aby se poznatky marxistické pedagogiky vyzbrojovaly odborné kádry učitelů a vychovatelů z povolání. Jde také o to, zvyšovat pedagogickou kulturu rodičů, pracovníků školství, podnikové i hospodářské sféry, nejširší veřejnosti. Podstatně se tím rozšiřují kulturně-výchovné a světonázorové funkce pedagogiky.

Výrazně narůstá potřeba věnovat intenzivní pozornost široce orientované pedagogické popularizační činnosti a propagaci. Popularizace pedagogických poznatků je jedním z prostředků aktivního pronikání teorie do praxe. Pečovat o popularizaci, podávat co nejširší rozhled v oblasti nových poznatků, a to způsobem srozumitelným, poučným a zajímavým, zamýšlet se nad nejučelnějšími formami popularizace, to je povinností každé vědy, tedy i pedagogiky. Je to neoddělitelná součást odborné činnosti vědeckých pracovníků.

Popularizace pedagogických poznatků směřuje především k učitelům a vychovatelům. Stává se součástí jejich vzdělávání a sebevzdělávání. Posilování teoretického zájmu jejich praktické činnosti i formou popularizace přispívá k rozvíjení moderního pedagogického myšlení, rozšiřuje orientaci v soudobém stavu vědění v dané oblasti u nás i v zahraničí, pomáhá překonávat zastaralé

názory a postoje. Spoluvytváří předpoklady pro tvořivou pedagogickou práci, rozvíjí citlivost pro pedagogické inovace a chápání modernizačních snah. Právě popularizace teoretických poznatků podstatně přispívá k tomu, že sféra vědy a její dosažená teoretická úroveň nezůstávají uzavřenou doménou odborníků. Popularizace kultivuje zájem praxe o vědecké poznatky, orientuje ji směrem vědeckého myšlení, jehož dosáhla teorie.

Nedostatky v systematické a trvalé popularizační činnosti mají nežádoucí důsledky, neboť se utváří propast mezi dosaženým stavem vědeckého poznání a tou úrovní poznání, která se fakticky využívá a funguje v pedagogické praxi. Setkáváme se s řadou nedostatků, jako je např. přeplněnost některých učebnic, nerespektování psychologických a pedagogickopsychologických zákonitostí učení a vyučování, projevy formalismu v řízení výchovně vzdělávacího procesu na různých úrovních aj. Při jejich rozboru snadno zjišťujeme, že mimo jiné spočívají i v nerespektování poznatků marxistické pedagogiky, psychologie, pedagogické psychologie, školní hygieny aj., které jsou známy již celá desetiletí. Nepochybně tu sehrávají svou roli i mezery v náležité a soustavné popularizační činnosti. Dobře vedená a soustavná popularizační činnost přispívá k tomu, aby se poznatky těchto disciplín stávaly samozřejmou součástí myšlenkové výzbroje autorů učebnic, metodiků, učitelů, vychovatelů, inspektorů a dalších.

Sami učitelé, vychovatelé, metodici, školští pracovníci zároveň mají nezastupitelnou roli v popularizaci pedagogických poznatků a propagaci pedagogiky, a to především vzhledem k široké veřejnosti, zvláště rodičovské. Propagace pedagogiky orientuje pozornost na nejaktuálnější tematiku, spolu s věcným výkladem objasňuje i její politický význam, přesvědčuje a získává.

Ve vědomí lidí není nikdy pedagogické vakuum. Jejich vědomí je naplněno zkušenostmi předcházejících generací, vlastními školními zkušenostmi, poznatky o výchově různé provenience, které jsou často výrazně emocionálně nasyceny. Lidé mívají mnoho zdravých, progresivních výchovných pedagogických zkušeností, o něž se možno opřít. Zároveň je v jejich myšlení upevněna řada ustálených názorů na práci školy, její obsah i metody, které odpovídají nejen současnosti, ale i dobám minulých generací. A právě na tomto reálném zkušenostním pozadí často záleží, v jakém směru lidé uvažují a řeší problémy, s nimiž se v dnešní době setkávají při výchově svých dětí, v jejich školním životě, z jakých pozic chápou a posuzují opatření přestavby naší výchovně vzdělávací soustavy, její cíle a úkoly, funkce vzdělání v naší společnosti, úlohu školy ve vztahu k rodině, roli učitele atd.

Je proto velmi důležité ptát se, jaký je vlastně vztah objemu dosavadních teoretických poznatků marxistické pedagogiky a objemu jejich faktického praktického používání v běžném životě. Jak se podařilo ovlivnit obsah vědomí lidí, jejich názory, postoje, poznatky, které marxistická pedagogika vypracovala za celá desetiletí

Není to otázka akademická, ale otázka všedního každodenního života. Je přirozené, že v individuálním vědomí lidí je spolu s pozitivními poznatky i zkušenostmi také mnoho prvků, které vyjadřují zkušenosti čerpané ještě z dualistické školské soustavy, vyjadřující pedagogické myšlení po staru, prvků přež-

vajících se, zkušeností minulých epoch, které nejsou korigovány soudobým poznáním. Na základě těchto zkušeností, nezřídka náhodně získaných a rozporuplných, pak lidé zaujmají postoje, hodnotí, rozhodují se, hledají řešení případných rozporů současnosti. A to někdy nikoliv tak, že hledí vpřed a nalézají oporu v moderních poznatcích pedagogiky, psychologie a dalších společenských věd, ale ohlženi se dozadu, do minulých teorií a koncepcí. Proto je trvalým úkolem popularizace a propagace pedagogiky dosahovat toho, aby nejširší veřejnost chápala, na jaké teoretické základně řešíme výchovně vzdělávací úkoly spjaté s rozvojem naší výchovně vzdělávací soustavy. To znamená zároveň, že nezlehčujeme problémy, které vždy vznikají při zavádění něčeho nového, a nepřehlídíme nedostatky. Usilujeme postupně je řešit na bázi socialismu a s využitím soudobého vědeckého poznání.

Je nutné, aby do vědomí lidí, i laické veřejnosti, mnohem výrazněji pronikaly spolu s ostatními společenskovědními poznatky i poznatky marxistické pedagogiky, aby se promítaly do jejich názorů, postojů, rozhodování, aby tedy plnily i svou světonázorovou a kulturněvýchovnou funkci. Jde tedy vlastně o to, aby se nejdůležitější poznatky marxistické pedagogiky postupně promítaly do individuálního a společenského vědomí a měnily v masovou praxi lidu.

Požadavky, které vyplývají ze závěrů XVI. sjezdu pro ideologickou práci, ukazují jako prvořadou povinnost dále rozvíjet ideologickou, politickovýchovnou práci, zvyšovat její úroveň a účinnost v souladu s novými potřebami výstavby rozvinuté socialistické společnosti. Platí plně i pro popularizaci pedagogických poznatků a jejich propagaci.

Proto je třeba mnohem výrazněji než dosud řešit otázky, jak podněcovat větší zájem o pedagogiku, jak dostávat její poznatky výrazněji než dosud do vědomí učitelů a vychovatelů, autorů učebnic i široké rodičovské a ostatní veřejnosti. I když si uvědomujeme, že využívání pedagogiky v praxi není dáno pouze vědou samou, ale určující měrou je determinováno strukturou a fungováním celého společenského a školského mechanismu, nelze zapomínat, že postoj člověka má vždy velký význam při plnění funkce vědy. Proto je žádoucí i v oblasti pedagogických věd tyto aktivní postoje rozvíjet a kultivovat.

Realizovat propagaci a popularizační činnost v otázkách vzdělávání a komunistické výchovy mládeže i pracujících na širokém základě přispívá k prohlubování vztahů mezi pedagogikou jako jednou ze společenských disciplín a společenským vědomím. To umožňuje i v této oblasti postupně pronikání prvků vědy do společenského vědomí. Je to plně v souladu s procesem zvědečňování společenského vědomí, což charakterizuje socialistickou společnost. Tento proces je velmi významný. Zvyšuje citlivost společenské praxe pro potřeby školy, umožňuje lépe rozlišovat zásadní principiální řešení od dílčích momentů či nedostatků, vede k upevnování prestiže učitelského a vychovatelského povolání, vytváří příznivou atmosféru pro aktivní spoluúčast široké veřejnosti na budování a přestavbě naší výchovně vzdělávací soustavy; přispívá ve spojení s ostatními společenskovědními poznatky k pochopení významu vzdělání a komunistické výchovy v etapě budování rozvinuté socialistické společnosti, k chápání vztahů sociálně ekonomického rozvoje a vzdělanosti. Ukazuje, že při koncepčním rozhodování nelze postupovat podle zastaralých před-

stav a zvyklostí zděděných z převážně extenzivního typu ekonomického rozvoje, ale z vědomí potřeb nastupujícího vývoje s intenzivním typem ekonomického rozvoje.

Realizovat požadavek rozšiřování kulturněvýchovné funkce pedagogiky prostřednictvím popularizační činnosti a propagace předpokládá rozvinout i značnou organizační činnost. Je to komplexní úkol, v němž mají svůj významný podíl i vědeckí pracovníci. Jde o součást složitého a mnohostupňového procesu převodu pedagogické teorie do praxe. A to předpokládá vytrvalé a houževnatě denně bojovat za realizaci vědeckých poznatků v praxi.

Nutno ovšem hledat i jazyk, výrazové prostředky, jimiž se odborníci obracejí k nejširší veřejnosti tak, aby podávali vědecké poznatky jasně, srozumitelně, aby toto poučení skutečně mohlo vejít do praktické činnosti lidí

Zamyšlení nad účelnými formami popularizace s cílem zintenzivnit ji odhaluje potřebu účinného systému. Systému, který diferencovaně respektuje adresáty, jimž je popularizace určena, a využívá specifických možností různých prostředků, které jsou v současných podmínkách k dispozici. Nepochybně existují četné, dosud nevyužitě rezervy v druzích, četnosti i kvalitě pedagogických publikací, ať už jde o edice zaměřené na pomoc praxi škol a výchovných zařízení, či směřující k rodičům a široké veřejnosti. Cenné podněty poskytují i zahraniční zkušenosti. Např. pozornost zaslouží velmi pohotově vydávaná řada pedagogicko-metodických publikací „Rady pro učitele“, které připravují pracovníci Akademie pedagogických věd NDR. Publikované brožury jsou zaměřeny ke zcela konkrétním otázkám denní pedagogické práce. Brožury vydávané v SSSR péčí Vsesvazové společnosti „Znanije“ přinášejí nejen otázky výchovy a vzdělávání mládeže, ale i pedagogickopsychologické otázky výchovy dospělých. Zájem vzbuzuje také ústřední lektorát Vsesvazové společnosti v Moskvě, kde již více než 25 let působí lidová univerzita „Novinky v pedagogice a psychologii“, který je organizován za spolupráce prezidia Akademie pedagogických věd SSSR a dalších institucí z oblasti školství

Velké možnosti poskytuje i časopisecká literatura a posílent zájmu denního tisku. V systému prostředků propagace a popularizační činnosti, týkajících se otázek vzdělanosti, výchovy mládeže i dospělých, také až dosud nebylo zajištěno cílevědomé a systematické působení masově sdělovacích prostředků, zvláště televize.

Účelné využívání všech těchto prostředků umožní zefektivnit a zintenzivnit popularizaci pedagogických poznatků, působit nejen informativně, ale také účinně světonázorově a výchovně. Bude se tak prohlubovat úloha pedagogických věd při realizaci úkolů spjatých s dalším rozvojem naší výchovně vzdělávací soustavy.

JARMILA SKALKOVÁ